

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär avvikelse från aktiebolagslagen, lagen om bostadsaktiebolag, lagen om andelslag, föreningslagen och vissa andra sammanslutningslagar i syfte att begränsa spridningen av covid-19-epidemin

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär avvikelse från aktiebolagslagen, lagen om bostadsaktiebolag, lagen om andelslag, föreningslagen och vissa andra sammanslutningslagar i syfte att begränsa spridningen av covid-19-epidemin (RP 45/2020 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för utlåtande till ekonomiutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Jyrki Jauhiainen, justitieministeriet (distanskontakt)
- jurist Patrik Metsätähti, SOSTE Finlands social och hälsa rf (distanskontakt)
- professor Heikki Halila (distanskontakt).

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Finlands Advokatförbund
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Fritänkarnas Förbund rf
- Finlands socialdemokratiska parti r.p.
- Sannfinländarna r.p.
- Samlingspartiet r.p.
- Centern i Finland r.p.
- Gröna förbundet r.p.
- Vänsterförbundet r.p.

Utlåtande LaUU 2/2020 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Den 16 mars 2020 konstaterade statsrådet i samverkan med republikens president att undantagsförhållanden råder i landet på grund av coronavirusläget. I propositionen föreslås temporär reglering i syfte att göra det möjligt att ordna möten och stämmor i bolag och andra privata sammanslutningar våren och sommaren 2020 i enlighet med hälsoskyddskraven.

I propositionen föreslås en lag om temporär avvikelse från vissa bestämmelser i aktiebolagslagen, lagen om bostadsaktiebolag, lagen om andelslag, föreningslagen och vissa andra sammanslutningsslagar i syfte att begränsa spridningen av covid-19-epidemin (coronaviruset). Bolagsstämma, andelsstämma och föreningsmöte och andra liknande stämmor eller möten som avses i lagarna får ordnas senast i september 2020, trots att lagarna, bolagsordningen eller stadgarna föreskriver om en strängare frist. Ett bolags styrelse måste dock upprätta bokslut senast vid utgången av juni månad 2020. Propositionen innehåller också bestämmelser bland annat om att medlemmarna i ett andelslag eller en registrerad förening kan delta i stämman eller mötet genom ombud och att styrelsen kan tillåta medlemmarna att delta på distans trots de begränsningar i fråga om dessa medel som grundar sig på lag eller stadgar under vissa förutsättningar. Den föreslagna lagen avses gälla till den 30 september 2020.

Utifrån vad som föreslås har sammanslutningarnas styrelser tillräckligt med tid och metoder för att ordna stämmor och möten under våren i enlighet med sammanslutningarnas behov, resurser och hälsoskyddskraven, står det i propositionen. Propositionen syftar till att under epidemin förhindra och begränsa de olägenheter som spridningen av viruset orsakar genom att tillåta att aktiebolag, bostadsaktiebolag, andelslag och föreningar ordnar stämmorna, mötena och sammanträdena för aktieägarna och medlemmarna på ett för varje sammanslutning lämpligt sätt helt eller i huvudsak som distansmöten, där de epidemirelaterade hälsoskyddskraven beaktas (se RP, s. 19).

Lagutskottet yttrar sig om propositionen till den del den gäller det egna ansvarsområdet. Utskottet har granskat propositionen särskilt i fråga om föreningar och avvikelserna från föreningslagen. När det gäller föreningar går åtgärderna i synnerhet ut på att tillåta att mötena skjuts upp och att underlätta anlåtande av ombud och deltagande på distans. Propositionen innehåller temporära åtgärder som är nödvändiga för att mötena ska kunna ordnas i enlighet med hälsoskyddskraven. Inga andra lättnader eller ändringar föreslås i mötesarrangemangen. Sammantaget anser lagutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte samt tillstyrker lagförslaget, men med synpunkterna och ändringsförslagen nedan.

Uppskjutande av föreningsmöten och giltighetstid för den temporära lagen

Åtgärderna i fråga om föreningar går för det första ut på att införa en möjlighet att skjuta upp mötena.

Enligt den gällande lagen ska föreningsmötet hållas på de tider som bestäms i stadgarna (20 § i föreningslagen 503/1989). I stadgepraxis är tidsfristen kortare eller längre än den tidsfrist på sex månader från räkenskapsperiodens utgång som föreskrivs i lagstiftningen om aktiebolag och an-

Utlåtande LaUU 2/2020 rd

delslag. I allmänhet är räkenskapsperioden ett kalenderår, vilket innebär att det stadgeenliga mötet om bokslutet hålls under våren.

I propositionen (5 § 1 mom. i lagförslaget) ingår en bestämmelse om att med avvikelse från 20 § 1 mom. i föreningslagen kan det föreningsmöte som enligt stadgarna ska hållas senast vid utgången av juni månad 2020 oberoende av vad som anges i stadgarna hållas senast vid utgången av september månad 2020. Samma tidsfrist ska gälla extra föreningsmöten enligt 20 § 2 mom. i föreningslagen.

Så som det står i propositionen (RP, s. 9) har de omkring 106 000 registrerade föreningarna sammanlagt flera miljoner medlemmar, och de organisationer i flera steg som föreningarna bildar har stor betydelse inom många samhällssektorer. Föreningarnas medlemskår är i genomsnitt äldre än befolkningen som helhet, och det finns också föreningar där medlemskåren helt eller till övervägande del hör till riskgrupperna för coronaepidemin. En del föreningar behöver få tidsfristen för medlemmarnas stadgeenliga föreningsmöte och fullmäktigemötet tillfälligt förlängd till den 30 september 2020 för att föreningen ska ha tid att genomföra mötet med hänsyn till begränsningen av sammankomster och medlemskåren (se RP, s. 15). Lagutskottet anser att den föreslagna möjligheten att skjuta upp föreningsmöten är motiverad i den här situationen orsakad av coronaepidemin.

Men på grundval av en utredning anser utskottet att det i fråga om möjligheten att skjuta fram föreningsmötet inte är befogat att särbehandla föreningar vars stadgeenliga möte ska hållas senast den 31 augusti 2020 i stället för senast den 30 juni 2020, som avses i propositionen. Därför föreslår lagutskottet för ekonomiutskottet att första meningen i 5 § 1 mom. i lagförslaget ändras enligt följande:

Med avvikelse från 20 § 1 mom. i föreningslagen kan det föreningsmöte som enligt stadgarna ska hållas senast vid utgången av *augusti* månad 2020 oberoende av vad som anges i stadgarna hållas senast vid utgången av september månad 2020.

Enligt 8 § i lagförslaget ska den temporära lagen och de föreslagna avvikelserna gälla till den 30 september 2020. I enlighet med vad som sagts ovan kan också föreningsmöten hållas inom samma tidsfrist. I motiveringen till lagstiftningsordning (RP, s. 25–28) lyfter regeringen fram att även om förslaget innehåller temporära undantag som kan ha konsekvenser för egendomsskyddet och föreningsfriheten, tryggar förslaget tillgodoseendet av dessa rättigheter, eftersom det utan de föreslagna undantagen inte skulle vara möjligt för alla medlemmar att delta i stämmorna, mötena och sammanträdena av orsaker som beror på epidemin. Enligt motiveringen till lagstiftningsordningen är betydelsen av undantagen begränsad i och med att dessa bara ska tillämpas till den 30 september 2020. För närvarande är det inte känt hur länge epidemin kommer att pågå. Som det står i propositionsmotiven kan bestämmelser om förlängning av undantagen vid behov utfärdas genom en särskild lag. Enligt en tjänstemannabedömning som utskottet fått av justitieministeriet i enlighet med normal lagberedningspraxis kommer en bedömning av behoven att förlänga undantagen sannolikt att göras i juni.

Utifrån utredningen i frågan anser lagutskottet att den temporära lagens giltighetstid och möjligheten att skjuta upp mötena fram till den 30 september 2020 är lämpliga. Men utskottet förutsät-

Utlåtande LaUU 2/2020 rd

ter att bedömningen av behovet att förlänga undantagen utifrån epidemiläget görs i tillräckligt god tid för att föreningarna ska vara på det klara med situationen beträffande förlängningen.

Vid utfrågningen av sakkunniga väcktes också frågan om föreningarnas vårmöten och höstmöten kan slås samman till ett enda möte. Justitieministeriet har uppgett att lagenligheten av sammanslagningar eller uppskjutande av möten före de avvikelser som den aktuella lagen tillåter beror på en samlad bedömning som varje förening måste göra själv. Möjligheten att skjuta upp möten beror dels på en samlad bedömning som föreningens styrelse ska göra i enlighet med sin omsorgsplikt bland annat i fråga om vad föreningens stadgar möjliggör, vilken typ av ärenden som ska avgöras, vilka hälsoskyddsbehoven är med tanke på föreningens medlemskår, dels på en bedömning att överföringen inte orsakar föreningen eller dess medlemmar skada.

Underlättande av anlita av ombud i föreningar

En av de föreslagna åtgärderna i fråga om föreningar är att underlätta anlita av ombud.

Enligt den gällande lagen kan en enskild person utöva rösträtt genom ombud vid föreningsmötet bara om det är tillåtet enligt stadgarna (25 § 1 mom. i föreningslagen). Detsamma gäller fullmäktigmöte på det sätt som avses i 21 § i föreningslagen.

I propositionen föreslås det (5 § 2 mom. i lagförslaget) att styrelsen med avvikelse från 25 § 1 mom. i föreningslagen får besluta att ett ombud får företräda en eller flera medlemmar vid det föreningsmöte som ska hållas senast den 30 september 2020. Med avvikelse från 21 § i föreningslagen kan styrelsen tillåta att också en fullmäktig får bemyndiga en annan fullmäktig att utöva sin rätt vid fullmäktigemötet. Vid en omröstning vid föreningsmötet eller fullmäktigemötet är det sammanlagda röstetalet för de medlemmar eller fullmäktige som företräds av ett och samma ombud högst en tiondel av det sammanlagda röstetalet för de medlemmar eller fullmäktige som är företrädda vid mötet. För att undvika problem i samband med fullmaktsinsamling har det sammanräknade röstetalet för de medlemmar som ett och samma ombud företräder begränsats (RP, s. 18).

Det är i praktiken mycket vanligt att det inte går att anlita en företrädare för föreningsmötet eftersom det inte finns några stadgebestämmelser om detta (se s. 15 i RP). Detsamma gäller fullmäktigemöten. Enligt propositionen behöver det för föreningar tillfälligt tillåtas att en företrädare anlitas utan någon stadgebestämmelse och oberoende av vad som anges i stadgarna för att föreningarna under de rådande undantagsförhållandena ska ha samma medel som andra sammanslutningar att ordna möten.

När det blir lättare att anlita ombud ökar medlemmarnas möjligheter till medverkan i föreningar (RP, s. 20). Utskottet anser att hälsoskäl och de rådande begränsningarna av sammankomster är något som talar för en möjlighet att anlita ombud, så att riskgrupper vid behov kan delta i möten via ombud. I det rådande läget är det också motiverat att ombudet i förekommande fall kan tillåtas företräda också flera medlemmar. Genom extra villkor för anlita av ombud säkerställs det att det under undantagsförhållanden inte är möjligt att genom insamling av fullmakter ändra sammanslutningens interna styrkeförhållanden jämfört med normala förhållanden (RP, s. 20).

Utlåtande LaUU 2/2020 rd

Sammantaget anser lagutskottet att de bestämmelser om anlåtande av ombud som föreslås i propositionen är motiverade och behövliga i den situation som coronaepidemin orsakar.

För tydlighetens skull konstaterar lagutskottet att styrelsen enligt lagförslaget antingen kan tillåta eller inte tillåta anlåtande av ombud. Således kan styrelsen också ställa motiverade villkor som är förenliga med likställighetsprincipen. Med stöd av föreningens syfte och verksamhet kan till exempel styrelsen för en partiförening förutsätta att ombudet vid partistämman ska vara medlem av partiets grundorganisation.

Underlättande av möjligheterna att delta på distans i fråga om föreningar

En åtgärd som föreslås i fråga om föreningar är att underlätta möjligheterna att delta i möten på distans.

Enligt den gällande lagen (17 § 2 mom. i föreningslagen) får medlemmarna delta i föreningsmöten på distans per post, genom datakommunikation eller med något annat tekniskt hjälpmedel bara om det finns bestämmelser om detta i stadgarna. Detsamma gäller fullmäktigmöte på det sätt som avses i 21 § i föreningslagen.

I fråga om deltagande på distans föreslås det i propositionen (5 § 3 mom. i lagförslaget) att föreningens styrelse med avvikelse från den första meningen i 17 § 2 mom. i föreningslagen och med avvikelse från 21 § i den lagen kan tillåta deltagande i möte per post, genom datakommunikation eller med något annat tekniskt hjälpmedel så som avses i 17 § 2 mom. i den lagen, även om ett sådant förfarande inte är tillåtet enligt stadgarna och föreningen inte för detta ändamål har godkänt en i 30 § i den lagen avsedd omröstnings- och valordning.

Det är i praktiken mycket vanligt att det inte går att delta i föreningsmöten på distans eftersom det inte finns några stadgelsesbestämmelser om detta (se s. 15 i RP). Detsamma gäller fullmäktigemöten. Enligt propositionen behöver det för föreningar tillfälligt tillåtas att en möjlighet att delta i möten på distans erbjuds utan någon stadgelsesbestämmelse och oberoende av vad som anges i stadgarna för att föreningarna under de rådande undantagsförhållandena ska ha samma medel som andra sammanslutningar att ordna möten på distans. När det blir lättare att ha möten på distans ökar medlemmarnas möjligheter till medverkan i föreningar (RP, s. 20).

Sammantaget anser lagutskottet att de föreslagna bestämmelserna om deltagande i möten på distans är motiverade och behövliga i den situation som coronaepidemin orsakar.

Utskottet påpekar att deltagande på distans enligt lagförslaget bara är ett alternativt sätt att delta, som styrelsen kan tillåta. Det är möjligt att en del av medlemskåren inte har tillräckliga digitala färdigheter eller möjligheter. Det hör till omsorgsplikten för föreningens ledning att se till att alla medlemmar med beaktande av föreningens medlemskår rent konkret har tillräcklig möjlighet att delta i beslutsfattandet vid föreningsmötet. Då kan det till exempel vara nödvändigt att tillåta att ett ombud anlitas för sådant deltagande på distans som avses i 5 § 3 mom. i lagförslaget.

Om en medlem inte har färdigheter att använda ett hjälpmedel för deltagande på distans kan det förekomma situationer där medlemmen har en "assistent" vid mötet även om föreningslagen inte

Utlåtande LaUU 2/2020 rd

uttryckligen tillåter det, eftersom det i praktiken inte är möjligt att övervaka att en sådan begränsning iakttas vid deltagande på distans. Vid valet av sätt att delta och det praktiska genomförandet av mötena finns det skäl att beakta att man vid deltagande på distans inte nödvändigtvis kan konstatera med säkerhet vilka som de facto deltar i mötet utöver medlemmarna och eventuella ombud.

Utskottet anser det vara viktigt att föreningens styrelse kommer med de instruktioner som behövs för deltagande på distans, inklusive omröstningar. Det hör till omsorgsplikten för föreningens ledning att välja och förbereda medlen för deltagande på distans så att medlemmarna får tillräcklig möjlighet att delta i beslutsfattandet vid föreningsmötet. Exempelvis kan omröstnings- och valordningen tas som modell. Detsamma gäller deltagande i fullmäktigemöten på distans. Den egentliga omröstnings- och valordningen enligt 30 § i föreningslagen kan inte godkännas genom beslut av styrelsen.

Utskottet konstaterar för tydlighetens skull att även om alla mötesdeltagare i och med att möjligheten att delta på distans tillåts kan delta i möten på distans på det sätt som styrelsen beslutar, ska mötet trots detta ha en fysisk mötesplats, eftersom deltagandet på distans bara är ett alternativt sätt att delta.

Enligt 32 § 1 mom. i föreningslagen får ett föreningsbeslut med anledning av ett formfel klandras genom en talan mot föreningen, om felet har kunnat inverka på beslutets innehåll eller i övrigt på föreningsmedlemmarnas rätt. Som sagt är deltagande på distans endast ett alternativt sätt att delta. Enligt uppgift från justitieministeriet kan brist på hjälpmedel för att delta på distans av denna anledning inte utgöra grund för klander av ett beslut. Inte heller kan det utgöra en klandergrund att en eller flera medlemmars distanskontakt bryts under pågående möte. Möjligheten till klander på grund av brister i utrustningen hos en deltagare i ett distansmöte kringkärs av att deltagande på distans enligt lagförslaget inte är obligatoriskt och genom beslut av styrelsen kan förenas med ett förfarande där en medlem befullmäktigar en annan person att delta i mötet för sin del.

Lagutskottet konstaterar dessutom för tydlighetens skull att 5 § 2 mom. i lagförslaget inte avviker från kravet i 17 § 2 mom. i föreningslagen, enligt vilket rätten att delta på distans i en förening vars egentliga syfte är att påverka politiska angelägenheter endast gäller under pågående möte.

Förhandsanmälan

Enligt propositionen (5 § 4 mom. i lagförslaget) kan styrelsen också besluta om sådan förhandsanmälan som behövs för att tillåta utövande av fullmakt eller för att ordna deltagande på distans. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan styrelsen besluta att deltagande enligt 5 § 2 eller 3 mom. förutsätter en anmälan till föreningsmöte senast en bestämd dag som kan vara tidigast en vecka före stämman. I ett sådant fall räknas kallelsetiden från den sista anmälningsdagen.

Enligt motiveringen till den föreslagna bestämmelsen (RP, s. 24) kan föreningens styrelse besluta om sätten att delta på distans. På tjänster som allmänt används för ordnande av deltagande på distans behövs elektroniska kontaktuppgifter till de medlemmar som använder tjänsten, och därför föreslår regeringen att förhandsanmälan genom beslut av föreningens styrelse ska vara en förutsättning för deltagande, även om det inte finns någon bestämmelse om detta i stadgarna. I sam-

Utlåtande LaUU 2/2020 rd

band med förhandsanmälan kan deltagarnas e-postadresser samlas in, och de används endast för mötesarrangemangen. Lagutskottet anser att förslaget till bestämmelse om förhandsanmälan är motiverat bland annat på grund av de praktiska mötesarrangemangen. Utskottet har ingenting att invända mot förslaget.

Övrigt

Det finns ett stort antal lagar som hör till olika ministeriers ansvarsområden och som föreskriver om olika möten. Ett exempel är lagstiftningen om registrerade religionssamfund. Den aktuella propositionen gäller endast en del av den här lagstiftningen. Utskottet ser det som viktigt att de olika ministerierna i det rådande coronavirusläget snabbt utreder eventuella temporära ändringsbehov i anslutning till olika möten i fråga om den lagstiftning som gäller deras ansvarsområde.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottet föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 20.4.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf
vice ordförande Sandra Bergqvist sv
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Jouni Ovaska cent
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Mirka Soinikoski gröna
medlem Iris Suomela gröna
medlem Sebastian Tynkkynen saf
medlem Paula Werning sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst (delvis)
ersättare Hussein al-Tae sd (delvis)
ersättare Vilhelm Junnila saf.

Sekreterare var

utskottsrad Mikko Monto.